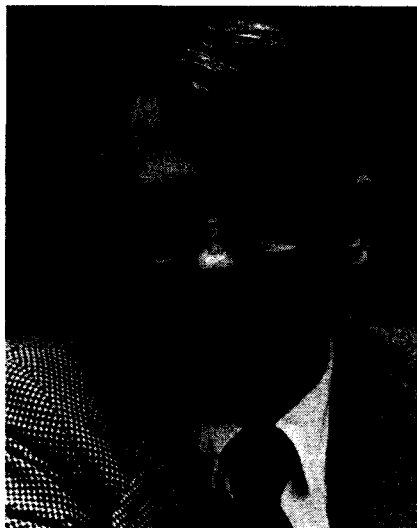

Weldenkende mensen

Een column schrijven is een risicovolle onderneming. Weldenkende mensen vinden dat je er niet aan moet beginnen. Ze realiseren zich dat wetenschappelijk werk niet wordt gelezen, maar de schrijver niettemin een aureool van weldenkendheid verschaft. Columns verstoren dat beeld. Want als je af en toe journalistiek bedrijft klopt de rest natuurlijk ook niet. Nu zijn er columns en columns. Zolang ze nergens over gaan blijft de schade beperkt. Maar ééns per jaar voel ik de behoefte om te getuigen. En dan nemen weldenkende mensen mij altijd even apart.

Vragen van vrede en veiligheid behoren tot de kern van de economie. Welvaart en welzijn krijgen iets onwezenlijks als het ieder moment afgelopen kan zijn; dan dreigt veiligheid oneindig schaars te worden. Niemand wil oorlog en niemand wil zich laten chanteren door een supermogenheid over die doelstellingen zijn we het wel eens. De taak van de economie is dan om na te gaan hoe de kosten en baten zichtbaar kunnen worden gemaakt van strategieën om veiligheidsrisico's te verminderen.

Het actuele veiligheidsprobleem is president Reagans Strategische Defensie Initiatief (SDI; ik vermijd de stripboekterm „Star Wars”, die onthult zo onbarmhartig op welk niveau de discussie plaatsvindt). Ook het oordeel daarover kan worden vertaald in kosten en baten. Het is niemand gegeven alle aspecten daarvan te overzien en op één noemer te brengen. Maar economen kunnen ten minste nagaan of de juiste vragen worden gesteld en of de gedragstheoretische aspecten wel overeind blijven in een besluitvormingsproces waarin technocratische elementen en deelbelangen dreigen te overheersen. De in geld uit te drukken kosten zijn astronomisch, maar daar zit het echte probleem niet. Als daarmee inderdaad vrede en veiligheid zouden kunnen worden gekocht, is ons waarschijnlijk geen prijs te hoog. De kernvraag is gelegen in de effectiviteit van het SDI als strategie. Gaat het alleen om de in geld uit te drukken kosten en wegen de baten daar tegenop?

Om met de kosten te beginnen: het SDI kost niet alleen geld, het verhoogt in zeker

opzicht ook ons risico. Op korte termijn verhoogt het de verleiding voor de Russische militaire leiding om de eerste klap uit te delen, zolang het nog kan. Op langere termijn zal de Russische economie veel zwaarder gebukt gaan onder de last van haar eigen ruimtescherm dan de rijkere en meer efficiënte Amerikaanse. Is dat geen voordeel voor het Westen? Nee, het is ons eigenbelang de macht van de militairen in Moskou terug te dringen door de Sovjet-economie de gelegenheid te geven eindelijk eens op orde te komen. Op onze kapitalistische orde, wel te verstaan – in het voetspoor van de Chinezen. Want die hebben al jaren geleden het Japanse voorbeeld gevolgd en de militaire confrontatie ingevuld voor de economische oorlogsvoering. Als we de 20e eeuw overleven, dan zal de 21e eeuw een titanenstrijd om de economische suprematie te zien geven tussen Japan, China, India wellicht, en de Atlantische wereld. Dan kunnen de Russen en de Oost-Europeanen onze natuurlijke bondgenoten zijn, als we daar nu de basis voor leggen. Hoe dan ook, een meer open, welvarend en bourgeois Rusland past beter in onze buurt dan de verpauperde en vermilitariseerde vesting van vandaag.

Zijn er – voor Europa – ook baten te verwachten van het SDI? Nauwelijks. Los van het genoemde gedragstheoretische gevaar van een ongewenste Russische respons is het ondoenlijk een kaasstolp over het Westen te zetten. Het laagvliegende spul schiet er onderdoor, en dat is waar wij mee te maken hebben. Maar ook de Amerikanen zijn niet veel veiliger; complexe systemen zijn nooit onfeilbaar te maken. Als het *werkelijk* gaat om het uitbannen van de nucleaire dreiging moet president Reagan de Russen vragen mee te doen, en niet de Europeanen, zeggen de dissidenten in het Amerikaanse Congres. En de technologie dan? Nog nooit heeft een defensieproject zoveel perspectief geboden voor civiele toepassingen. Dat weten de Amerikanen ook. Ze kopen wel kennis, maar geen gereed produkt. Dat is voor de eigen industrie. Zo gaat het al 35 jaar met hun defensiebeleid; geef ze eens ongelijk.

Het hoofdprobleem is dat het SDI van

de verkeerde premisse uitgaat. Wie de wereld veiliger wil maken moet oog hebben voor het vestingdenken van de Sovjets. Ze voelen zich omsingeld en bedreigd; hun besluitvorming is totalitair en zonder nuance. We moeten ze niet verleiden tot een antwoord op een verdere militaire uitdaging; de geschiedenis met de kruisraketten leert dat die weg niet naar ontwapening leidt. De essentie van het probleem blijft overzichtelijk: wie wil ontwapenen, moet ontwapenen. Te beginnen met een planmatige, wederzijdse denuclearisering. Er is ruimte voor een Westers initiatief. Kernkoppen tellen is een ijdele bezigheid, zolang er nog een meervoudige vernietigingscapaciteit bestaat. President Reagans nadruk op weerbaarheid in zijn eerste ambts-termijn verschaft hem de ruimte voor zinnvoller bezigheden. Daar moet hij gebruik van maken voordat zijn geklungel in Nicaragua en de ombuigingen in zijn defensiebegroting zijn geloofwaardigheid hebben uitgehold. Gegeven de militaire krachtsverhoudingen vereist zo'n initiatief wel de Europese bereidheid de eigen conventionele wapenning vooralsnog op te voeren, naarmate het Amerikaanse nucleaire schild minder dik wordt. Dat is peperduur. Het is ook gevaarlijk, voor zover het een conventionele oorlog minder ondenkbaar maakt. Maar dat is slechts een marginaal verschil, voor wie zich realiseert hoe gruwelijk de moderne, niet-nucleaire technologie is. Misschien is de optelsom van chemische, bacteriologische en slimme doelzoekende wapens nog wel gruwelijker dan het nucleaire arsenaal. Hoe dan ook, de psychologie vereist dat we met denuclearisering beginnen, om op langere termijn ook tot conventionele ontwapening te kunnen komen.

En wat het SDI betreft; als Europeanen moeten we niet meedoen aan iets wat niet goed voor ons is. Maar we moeten Amerika wel duidelijk maken dat we voor onze eigen verantwoordelijkheid staan door méér geld en méér intellect in onze conventionele wapenning te steken; meer dan van ons gevraagd zou worden voor het SDI. Ons belang ligt bij de territoriale verdediging van West-Europa, en bij het voorwaarden scheppen voor ontspanning alhier. Geopolitiek is legitiem, als je er ook voor staat. Het is de meest herkenbare, meest voorspelbare en daardoor ook bondgenootschappelijk meest betrouwbare politiek.

Het zou verhelderend zijn om hier eens over te kunnen praten met weldenkende mensen. Maar ik ben bang dat dat niet lukt. Ze zullen me volgende week wel weer even apart nemen, om zoiets doms te suggereren als sluimerend anti-Amerikanisme in mijn denktrant, of zoiets kwalijks als een verholven bereidheid mij te laten knechten door het Sovjet-systeem. Dat is mijn probleem met weldenkende mensen: *denken* die mensen wel?